

TOELICHTING bij het besluit tot vaststelling van een beschermd dorpsgezicht ex artikel 20 van de Monumentenwet te OIRSCHOT, gemeente Oirschot.

Het beschermde dorpsgezicht omvat de op bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg tek. nr. 130) met een stippellijn begrensde gebied.

Oirschot is een van de nederzettingen, die reeds zeer vroeg op de Brabantse zandgrond zijn ontstaan. Als hoofdplaats van het kwartier Kempenland van de Meierij Den Bosch kwam het dorp al in de 13de eeuw tot grote bloei. Na een dorpsbrand in 1462, waarbij vele belangrijke gebouwen verloren gingen, werd de plaats weder opgebouwd. De Heuvel, thans Markt geheten, alsmede de Vrijthof kregen toen hun huidige vorm. Aan de Markt verrees een aantal belangrijke gebouwen, zoals de Rooms-Katholieke kerk, een rechthuis, het tegenwoordige raadhuis, en een aantal notabele dorpswoningen. Voor de boeren en neringdoenden in de wijde omgeving vormde dit plein, dat bestond uit een met bomen begroeid grasveld, een belangrijk handelscentrum.

Ofschoon het aspect van de ruimte door het aanbrengen van een bestrating en het wijzigen van de boombeplanting is veranderd, behoort de Markt ook nu nog tot een van de beste voorbeelden van een Kempisch dorpsplein. Aan de noordzijde van de Markt is de St. Pieterskerk gelegen, die werd gebouwd nadat de vorige kerk tijdens de brand van 1462 werd verwoest. De grote laatgotische kruisbasiliek is een der rijkste voortbrengselen van de Kempische gotiek. De imposante aangebouwde toren beheerst de omgeving tot in de verre omtrek. De ruimtelijke indeling van de Markt maakt dat de kerk op waardige wijze domineert, zonder dat de harmonie met de overige bebouwing wordt verstoord. Westelijk van de St. Pieterskerk ligt aan de Markt het raadhuis, in 1463 gesticht, na een brand in 1513 herbouwd en in de 18de eeuw (sterk) gewijzigd.

Aan het Vrijthof, een kleine ruimte zuidelijk van de Markt, bevindt zich de voormalige Mariakapel, een rechthoekig romaans zaalkerkje, dat behoort tot een van de oudste kerkgebouwen van Brabant. Thans doet dit uit tufsteen opgetrokken gebouw dienst als Nederlands Hervormde kerk.

Naast de drie vermelde monumentale gebouwen, getuigt ook een groot aantal andere panden in de dorpskom van de belangrikheid, die de plaats door de eeuwen heen heeft gehad. Aan de Markt en de daaraan grenzende straten, zoals de Nieuwstraat, Dekanystraat, Rijke Sluisstraat, Molenstraat en Koestraat is een groot aantal van deze oudheidkundig waardevolle panden gelegen. Gezamenlijk vormen de genoemde onderdelen een dorpsbeeld, dat zowel stedenbouwkundig als esthetisch gerekend kan worden tot een van de gaafste dorpskernen van ons land. De grote waarde, die deze dorpskom vertegenwoordigt, heeft het noodzakelijk gemaakt, dat niet alleen de Markt en het Vrijthof, maar ook de aangrenzende straten als beschermd dorpsgezicht zijn aangewezen. Vanwege het fraaie gezicht vanaf de Gasthuisstraat op de kerksituatie over de daartussen gelegen tuinen, is ook dit gebied betrokken in de uit deze aanwijzing voortvloeiende stedenbouwkundige regeling.

Behoort bij het besluit van de Ministers van
Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
en van Volkshuisvesting en Ruimtelijke
Ordening

van
O.K.N. nr 1

3 OKT. 1967
139680

